

Utviklingen av Nasjonalt Medisinsk Museum og medisinhistorisk museumsnettverk i Norge

Michael 2018; 15: 175–88.

I Norge finnes det ett medisinhistorisk museum med et nasjonalt, statlig mandat, nemlig Nasjonalt Medisinsk Museum (NMM) ved Norsk Teknisk Museum på Kjelsås i Oslo. Dette museet har en rekke museumsfaglige oppgaver og mål. Én av disse er koordineringen av et nasjonalt nettverket for medisinhistoriske museer og samlinger. Hva vil vi oppnå ved NMM og i nettverket? Hvordan kan vi gjøre det? Hvilke felles utgangspunkt kan vi bygge på, hvilke særegenheter må vi verne om?

Nasjonalt Medisinsk Museum: Utgangspunktet og de faste utstillingene

I 2002 etablerte Helse- og Omsorgsdepartementet Nasjonalt Medisinsk Museum ved Norsk Teknisk Museum (NTM). Den medisinhistoriske samlingen fra Rikshospitalet ble overført til museet, og var det sentrale utgangspunktet for museumsdriften.

Den første faste utstillingen, *Sunn sjel i et sunt legeme* (2003), forteller 150 års historie om sykdomsbekjempelse og -forståelse ved hjelp av viktige gjenstander i denne samlingen, som mumien «Maren i myra» (antakeligvis bevart fordi hun ble begravd så dypt, for å hindre smitte av kolera, i tråd med 1850-årenes teori om smitte via miasmer), et «Finsen-apparat» brukt til lysbehandling av tuberkulose og en jernlunge, skaffet til Rikshospitalet på 1950-tallet til bruk for poliopasienter.

Den andre faste utstillingen, *God Bedring – mennesker, teknologi og viten på sykehus* (2006) tar et mer eksplisitt utgangspunkt i samlingen fra Rikshospitalet. Gjennom mer enn 500 gjenstander fortelles både små konkrete og overgripende fortellinger fra det norske sykehussystemet før og nå. Utstillingen er strukturert tematisk, og løfter fram historier, perspektiver og stemmer fra ulike tider og steder.

Da vi produserte *God Bedring* samlet vi også inn nye gjenstander: Personlige minner fra sykehusopphold eller arbeidshverdag på sykehus, og gjenstander som kunne vise avviklingen som uunngåelig følger den raske teknologiutviklingen som finner sted i det norske samfunnet generelt og ved sykehusene.

En slik innsamling, både av relevante gjenstander og immaterielle erfaringer fortsatte vi i den tredje faste medisinhistoriske utstillingen vi har laget: *Usynlig verden* (2009). Denne tematiserer det å se, og visualiserings-teknologier. For eksempel viser den ulike bilder og filmer av ørsmå strukturer inne i kroppen, som et 1700-talls lysmikroskop og det første elektronmikroskopet som ble tatt i bruk ved Universitetet i Oslo. Det er også intervjuer med og dokumentasjon av praksisen til ulike utøvere innen mikrobiologi, fysikk og «imaging».

Hva er et museum? Hva kan og bør det være?

ICOMs (International Council of Museums) definisjon av et museum lyder slik: «Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.»

Museumsrollens potensial er med andre ord stort. Hva skal vi bevare, hvilke historier og vitnesbyrd skal vi bringe videre? Det krever alltid valg – og kunnskap og bevissthet. Vi er pålagt å forvalte, forske og formidle. Men hvordan skal vi gjøre det, og hvorfor?

Vår erfaring er at kjerneoppgavene forvaltning, forskning og formidling er så tett knyttet til hverandre, at de bør ses og utøves i tett sammenheng med hverandre. Det som er samlet inn og som samles inn, bør også forskes på, tas stilling til og stilles ut – på en slik måte at det formidler de nye kunnskapene og forståelsene som er ervervet i forvaltnings- og forskningsprosessen. Det blir mer effektivt på den måten, og lettere å utnytte museumsinstitusjonens og utstillingsmediets muligheter til å ta opp uavklarte spørsmål, delta i samfunnssamtalen med nye perspektiver og innsikter og å være et møtested for ulike mennesker og miljøer, tenkninger og tradisjoner.

Selve temaet vårt, medisinhistorie og helsehistorie, favner bredt og bør presiseres nærmere. Det er kanskje to ting som særlig karakteriserer NMM og skiller oss fra andre medisinhistorie og helsehistorie museer i Norge: Vi har for det første et statlig mandat. De temaene og problemstillingene vi løfter, bør ha nasjonal (eller internasjonal) relevans.

Figur 1: Form og innhold henger sammen. En museumsutstilling virker på en annen måte enn for eksempel en bok. Kanskje kan man også få tak i en annen type kunnskap og innsikt gjennom en utstilling. Dette bildet er fra prosjektet Skjeletter i skapet, som utforsker museets samling av menneskelige levninger. (Foto: Håkon Bergseth, NTM, 2017)

For det andre er vi ikke knyttet til noen medisinsk institusjon, men er derimot en del av et teknologi- og vitenskapshistorisk museum. Dette gjør oss godt egnet til å undersøke sammenhengene mellom vitenskap-, teknologi- og medisinhistorie og mellom natur- og humanvitenskap. Vi har et stort, sammensatt publikum der mange er barn og unge, hvilket gjør det ekstra viktig, syns vi, å diskutere grunnleggende spørsmål knyttet til menneskelige vilkår historisk og i samtiden: Hva er sykt og hva er friskt, hva er normalt og unormalt? Hvordan har disse forståelsene og kategoriene oppstått og endret seg?

En siste grunn til å tematisere overordnede og teoretiske aspekter ved medisin- og helsehistorien på Nasjonalt Medisinsk Museum, er knyttet til hva vi *ikke* er: Vi er ikke medisinere eller annet helsepersonell, og har verken særlig ansvar for eller kunnskap om én spesiell medisinsk institusjon eller profesjon. Dette er det derimot mange andre som er og har.

De fleste av de rundt 30 samlingene/museene som er tilknyttet det medisinhistoriske museumsnettverket, er drevet av folk som er helsefaglig

utdannet, og er tilknyttet én helseinstitusjon. Disse har et klart fortrinn når det gjelder å fortelle en spesifikk, spisset profesjons- og eller institusjonshistorie. Autentisiteten sitter i bygningene, gjenstandene og i personene. Mange har arbeidet med gjenstandene i sin samling – og i vår samling. Til gjengjeld kan vi bidra med museumsfaglig kompetanse; innspill til hvordan denne delen av den materielle og immaterielle kulturarven kan perspektiveres og iscenesettes, som et utgangspunkt for mer innsikt om medisinhistoriske emner og problemstillinger.

Samlingsforvaltningen ved NMM

Deler av samlingen fra Rikshospitalet, blant annet den oftalmologiske, er blitt bygd opp gjennom mange år, og er godt katalogisert. Andre deler bærer mer preg av å være samlet sammen raskt i forbindelse med flyttingen av Rikshospitalet fra Pilestredet i Oslo sentrum til Forskningsparken ved Gaustad. Samlingen har vært ryddet og sortert gradvis siden da. Det gjenstår nå å registrere og rydde i anslagsvis 1/3 av samlingen. I følge registreringssystemet Primus er det i overkant av 4600 gjenstander fra inntak fra Rikshospitalet. Inntaket fra årene 2003–2017 utgjør ca. 1200 gjenstander.

En viktig del av NMMs mandat er å forvalte den kollektive historien på det helse- og medisinhistoriske området i Norge. Dette innebærer en aktiv innsamlingsstrategi. Hva skal vi samle på, og hvorfor? Vi kan ikke bevare alt, så et bevisst forhold til hva som skal bevares, er like viktig som vanskelig. Vi får stadig henvendelse fra institusjoner eller enkeltmennesker som ønsker å gi gjenstander eller samlinger, og vurderer disse fra gang til gang. I tillegg har vi samlet inn i forbindelse med utviklingen av utstillingene. Denne innsamlingen har også inkludert immaterielle gjenstander; personlige erfaringer som er blitt skrevet ned, tatt opp på lydbånd eller film.

Utstillingsproduksjonen ved NMM

I tillegg til de tre faste utstillingene, har vi laget 19 temporære utstillinger. De har blitt vist ved museet fra tre måneder til mer enn et år, i noen tilfeller på andre museer, biblioteker, skoler e.l. senere. Disse utstillingene har ofte vært en del av større dokumentasjons- og formidlingsprosjekter.

Fem av dem var resultat av deltakelse i *Hot spot-* eller *Brudd-*nettverkene; initiativ tatt av det statlige ABM-utvikling (Arkiv-, bibliotek-, og museumsutvikling) for at museene skulle øve seg på å bli aktører i samfunnsdebatten. Her tok vi opp utfordringer knyttet til kunstig befruktning og nasjonal lovgivning på dette feltet i en internasjonal, digital verden (*Cyberstorken*), formidlet personlige erfaringer fra opphold på tuberkuloseinstitusjoner (*Sanatoriebarn*-prosjektet), hvordan man skal forholde seg til sporene fra

de store psykiatriske institusjonene (*Verdiløs? Den vanskelige psykiatrihistorien*), og psykisk utviklingshemmedes historie før og etter reformen i hel-severnet for psykisk utviklingshemmede (HVPU-reformen) i 1991 (*Uførte stemmer og glemte steder*). I tre av disse prosjektene sto innsamling av opplevelser og erfaringer sentralt, særlig pasienterfaringer og erfaringer fra hel-seinstitusjoner. Selv om temaene tuberkulose, psykiatri- og utviklingshemmedes historie er behandlet innen medisinhistorien, opplevde vi at våre bidrag tilførte verdifulle nye kilder, kunnskaper og perspektiver.

Vi har arbeidet med slik innsamling av personlige erfaringer også i andre prosjekter, som *Et lite stykke Helse-Norge*, *Portrett av Helsesenteret for papirløse migranter* og *Hjemme hos mennesker med alvorlige og langvarige psykisk sykdom*. I disse prosjektene jobbet vi sammen med henholdsvis Røde Kors, Kirkens Bymisjon Oslo, Rådet for Psykisk Helse og Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse. Denne arbeidsformen er representativ: I nesten alle utstillingsprosjekter har vi samarbeidet med en eller flere organisasjoner eller andre samfunnsinstanser¹. Vi samarbeider også ofte med andre museer og med ulike kunstnere og scenografer.

Museumsmediets muligheter

I utstillingsproduksjonene prøver vi stadig å finne nye måter hvor form og innhold kan virke sammen. Vi forsøker å uttrykke oss gjennom ulike sjangre. Ikke minst har vi brukt mye dokumentarfoto og dokumentarfilm. Vi har laget eller vist flere utstillinger som er nesten rene fotoutstillinger, og produsert en rekke, ofte korte intervju- eller dokumentarfilmer. Bare til utstillingen *Mind gap* (2011) om hjernen og hjerneforskning, produserte vi 19 «minidokumentarer» med hjerneforskere og pasienter med nevrologiske lidelser. Denne utstillingen er videre den største, mest omfattende og produksjonsmessig komplekse utstillingen vi har laget. Det var mulig kun fordi den ble laget sammen med store deler av resten av vår «moderininstitusjon» NTM. Også vår nyeste utstilling *FOLK – fra rasetyper til DNA-sekvenser* (2018) er laget av en stor prosjektgruppe bestående av eksterne samarbeidspartnere fra ulike steder av akademia, NMM og folk fra alle avdelinger i NTM.

Vi er nå i gang med å lage våre faste utstillinger på nytt. *Medisinske rom* vil stå ferdig om noen år, og den vil forhåpentligvis ta opp viktige medisin-

¹ I tillegg til de nevnte har vi eksempelvis samarbeidet med Universitetet i Oslo, særlig ulike institutter på Det medisinske fakultet. Vi har også samarbeidet en del med museologiske miljøer, med de forskningsetiske komiteene, foreninger av ulike slag, foruten instanser som blant andre Bioteknologirådet, Teknologirådet, Kreftforeningen, Norske Kvinners Sanitetsforening, Norges Parkinsonforbund, Samordningsrådet for arbeid med Psykisk utviklingshemmede (SOR), NFU (Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede), og Norsk Folkehjelp.

Figur 2: Vår nyeste utstilling, FOLK – fra rasetyper til DNA-sekvenser. FOLK utforsker den historiske og nåtidige forskningen på menneskelig biologisk variasjon og samspillet mellom forskning, samfunn og kultur. Gjennom en rekke gjenstander, arkivfotografier og filmer, samt nyproduserte filmer og videointervjuer, åpner utstillingen for en bred, informert diskusjon om medisinske, biologiske, antropologiske og genetiske tilnærminger til menneskelig biologisk forskjell fra rundt 1850 til i dag. Hvordan kategoriseres mennesker? Hvilke apparater og instrumenter har muliggjort og muliggjør det? Hvilke spor har det satt, hva fører det til i samtiden?
(Foto: Åse Marie Mikkelsen, NTM 2018.)

historiske tematikker og problemstillinger på nye, relevante måter. Vi håper å kunne trekke veksler på våre samlinger, kunnskaper, kontakter, filmer og annet innhold utviklet i tidligere prosjekter og også å få kontakt med nye miljøer og få relevante spørsmål og vinklinger i løpet av prosessen. Blant dem vi håper å samarbeide med, er andre museer og enkeltpersoner i det medisinhistoriske museumsnettverket.

Forskningen ved NMM

Forskning hører med til et museums kjerneoppgaver. Den forskningen vi gjør og har gjort i NMM, er tett knyttet til utstillingene og de øvrige formidlingsprosjektene vi arbeider med. Noen ganger har det *begynt med forskningen*, som med FOLK. Denne utstillingen er utledet av et fireårig Nor-

ges forskningsråd-finansiert prosjekt, som munnet ut i utstillingen, og som har generert en rekke ulike publikasjoner underveis.

Andre ganger har forskningen kommet *etter* utstillingene. *Sanatoriebarn*-prosjektet er et eksempel her. Vi kom i kontakt med to personer som hadde sterke historier fra Grefsen barnesanatorium og laget en liten utstilling med utgangspunkt i disse. Denne førte til kontakt med en rekke flere mennesker med erfaringer fra sanatorieopphold, mye oppmerksomhet og flere prosjekter, inkludert forskning. Vi har skrevet medisinhistorisk om tuberkulose i Norge på 1950- og 60-tallet, og museologisk om det å stille ut levende menneskers personlige og vonde erfaringer.

Et spesialtilfelle av forsknings- og utredningsarbeidet vi har jobbet med, er kartleggingen av norske psykiatrihistoriske museer, samlinger og arkiv (2009–11). Dette arbeidet ble initiert av ABM-utvikling (som gikk inn i Kulturrådet i løpet av perioden). Det resulterte i en rapport som ble sendt både Helse- og kulturdepartementet, og også – underveis i kartleggingsarbeidet – utstillingen *Verdilos? Den vanskelige psykiatrihistorien*, der et tydelig budskap var at formelle instanser og myndigheter må ta mer ansvar overfor historien om de gamle asylene.

Vi også drevet forskning som ikke har vært knyttet til et utstillings- eller annet formidlingsprosjekt, for eksempel Olav Hamrans farmasihistoriske arbeider, presentert i bøkene *Den fortrinlige kunnskap og dyktighet. Farmasi og farmasøyter i Norge 1858–2008* (2008) (1) og *Riktig medisin? En historie om apotekvesenet* (2010)(2).

Samarbeid med det medisinhistoriske museumsnettverket og med Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum

Det nevnte kartleggingen av materiale involverte også de av medlemmene i det medisinhistoriske museumsnettverket som har psykiatrihistoriske arkiv, samlinger eller museer. Vi har også samarbeidet tett med flere av de andre deltakerne ved andre anledninger, som i vandreutstillingen *Uhørte stemmer og glemte steder. Utviklingshemmedes historie* og nettutstillingen institusjon.no, der Emma Hjorth museum, Trastad samlinger og Lepramuseet/Bymuseet i Bergen var sentrale partnere.

Videre har vi hatt god faglig kontakt og informasjonsutveksling med Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum. NMM bidro i boka *Historier om helse* (2009) (3), og institusjonene har arrangert mange seminarer og møter sammen.

Stiftelsen Nasjonalt Medisinsk Museum oppsto som en følge av at Nasjonalt Medisinsk Museum (NMM) ved en avgjørelse av helseminister Tore Tønne (1948–2002) ble lagt til Norsk Teknisk Museum (NTM), i stedet

Figur 3: Det samtidshistoriske prosjektet Hjemme hos mennesker med alvorlig og langvarig psykisk sykdom fra 2016 samlet inn ny kunnskap om hvordan det kan arte seg å leve med alvorlig og langvarig psykisk sykdom i dagens Norge. Utstillingen ble åpnet av helseminister Bent Høie, her sammen med Ellen Lange. (Foto: Håkon Bergseth, NTM, 2016)

for å bli et separat museum. Stiftelsen ble opprettet med utspring blant personer som gjennom lang tid hadde arbeidet i komiteer, utvalg, studiereiser og annen planlegging av et frittstående museum for medisin og helsearbeid ved det da fraflyttede Rikshospitalet i Pilestredet i Oslo. Stiftelsen har fortsatt opprettelsen av et separat museum som underliggende målsetting, men driver også med andre oppgaver, som å arrangere seminarer og foredragsmøter, studiereiser m.v.

Det har til tider vært snakket om at Stiftelsen burde skifte navn. «Venneforeningen Nasjonalt medisinsk museum» har vært et forslag til det nye navnet, fordi dette i ethvert fall i perioder bedre har avspeilt organisasjonens aktivitet. Samtidig har Stiftelsen særlig i det siste arbeidet mer spesifikt med problematikk innenfor helsevesenet, for eksempel for å hindre nedleggelse av Ullevål sykehus. Det er derfor forståelig om Stiftelsen vil se sitt arbeid som mer uavhengig av museumssaken enn hva ordet «venneforening» kan indikere.

Like fullt er det gode grunner til likevel å skifte navn. Slik det er nå, oppstår det ofte forvirring. Folk blander Nasjonalt Medisinsk Museum (NMM) og Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum sammen, hvilket er uheldig for begge. Dette gjelder særlig fordi de to partene har potensial til å utfylle hverandre så godt.

Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum har, i likhet med flere av de andre deltakerne i nettverket, en imponerende høy medisinfaglig kompetanse og nyttige nettverk. De engasjerte har spesialkunnskap både om den helsefaglige historien og om helsevesenet i dag. Stiftelsen er imidlertid mer enn NMM spisset mot de helsefaglige utdanningene og profesjonene. Forhåpentligvis kan vi tilby hjelp til hvordan man kan «snakke museums» mest mulig effektivt til disse målgruppene, og blant annet få hjelp til katalogisering av gjenstander og bilder fra fagfolk som kjenner slikt materiale fra sitt daglige arbeid og sine egne fagtradisjoner. Vi håper også at noen vil være med i en referansegruppe knyttet til vår kommende utstilling *Medisinske rom*.

Museumsnettverket

I de siste årene har NMM fått berettiget kritikk for at aktiviteten i nettverket har vært for lav. Det har eksistert en ambisjon om å ha to samlinger i året, én hos NMM og én utenfor, men dette har ikke blitt godt nok fulgt opp den siste tiden. Dette er bakgrunnen for at vi 2017 etablerte en gruppe som skulle arbeide for fornyet aktivitet i det medisinhistoriske nettverket².

Arbeidsgruppas første mål var å arrangere nettverksmøtet i Trondheim i 2018. Dette ble ansett som en viktig hendelse i det kontinuerlige arbeidet med å identifisere behovene og målene i nettverket, og hvordan vi best kan arbeide for å dekke og nå disse.

Hvordan kan vi best jobbe sammen og hjelpe hverandre? Det er mange arbeidsformer og -kanaler som kan være aktuelle. Medisinhistoriske seminarer er velprøvd, og dekker både faglige og sosiale behov. Antakeligvis er ett seminar i året en passe frekvens. Da får vi tid til å utarbeide et relevant program, og vertskapsinstitusjonen får forberedt seg godt uten å bli utslitt.

Vi bør også vurdere en kanal som erstatter bladet *Kurven*, som ble utgitt en til to ganger i året fra 2004 til 2009. Nettsiden *helsehistorie.no* drives av Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum, og kan være et egnet utgangspunkt for dette. Her kan faglige prosjekter og temaer synliggjøres.

2 Gruppen har bestått av Mona Ødegården fra Medisinsk museum i Trondheim, Lorentz M. Irgens fra Fødselsstiftelsen i Bergen, Rolf Kåresen fra Ullevål Museum, Ole Didrik Lærum fra Doktorgården i Voss, Per Evtun fra Medisinsk historielag Sykehuset i Vestfold (leder) og Ellen Lange fra Nasjonalt Medisinsk Museum (sekretær og koordinator)

Man kan også se for seg at nettverket kan jobbe mer politisk for å sette behovene for de norske medisin- og helsehistoriske museer og samlinger på dagsordenen i det offentlige ordsiftet. Flere har også uttrykt ønske om en tettere tilknytning til Akademia, og at medisin- og helsehistorie i større grad kommer inn på pensum for medisinstudenter, og gjerne også slik at noe av denne undervisningen skjer ved eller i samarbeid med museene.

Hva man ønsker å få ut av nettverket, varierer, slik jeg ser det, ganske mye mellom de ulike deltakerne. Men for oss alle tror jeg det gjelder at vi ønsker faglig påfyll og inspirasjon, større synlighet og slagkraft både for egen institusjon og for medisin- og helsehistorie. Og vi ønsker bedre oversikt over hvilke museums- og arkivinstitusjoner som arbeider med medisin- og helsehistorie i Norge, og over deres faglige aktivitet.

Litteratur

1. Hamran O. *Den fortrinlige kunnskap og dyktighed. Farmasi og farmasøyter i Norge 1858–2008*. Oslo: Norges farmaceutiske forening, 2008.
2. Hamran O. *Riktig medisin? En historie om apotekvesenet*. Oslo: Pax, 2010.
3. Hem E, Swärd ET, Natvig JB. *Historier om helse*. Oslo: Den norske legeforening, 2009.

Eksempler på forvaltning, formidling og forskning ved NMM 2003–2018

De største gjenstandsinntakene etter 2002

- Gjenværende gjenstander og arkiv etter Barselhjemsutstillingen (1916), gitt av Høgskolen i Akershus (2003)
- Samling av 100+ kirurgiske instrumenter brukt på Narvik sykehus og donert av Ståle Lyngstadaas (2003)
- Universitetets kirurgiske instrumentsamling (2004)
- En rekke undervisningsplansjer om anatomisk oppbygging, næringsstoffer med mer opprinnelig fra Statens Lærerindeskole i Husstell på Stabekk, gitt av Høgskolen i Akershus (2004)
- En samling postkort (ca. 400 stk.) med motiv fra norske sykehus, (2007, i forbindelse med *God Bedring*)
- Utstyr brukt til sykepleie, brukt eller samlet av sykepleierhistoriker Jorunn Mathisen, Høgskolen i Østfold (2006, i forbindelse med *God Bedring*)
- Beredskapsmateriell / feltsykehus fra Sivilforsvaret (2009)
- Gjenstandssamling fra Oslo Sanitetsforening, Gjenstander fra enkeltmennesker (pleiere og pasienter) fra opphold på Grefsen barnesanatorium (2009-12)

- Gjenstander og fortellinger fra nevrologisk forskning, sykdom og behandling (i forbindelse med *Mind Gap* 2011)
- Gjenstander og personlige erfaringer fra Helsesenteret for papirløse migranter (2012) Utstillingen «Faner for frihet», (28 tekstilarbeider med psykiatrikritisk innhold, donert av kunstneren, Inger Emilie Nitter)
- To boksamlinger etter leger og særlig to privatarkiv: Haakon Natvig, Åse-Marit Olsen.

Temporære utstillinger

- *FOLK. Fra rasetyper til DNA-sekvenser.* Forskningsbasert utstilling om historiske og samtida studier og forståelser av menneskelig mangfold. NTM 21. mars 2018 – høst 2019
- *Skjeletter i skapet.* Hvordan forvalte og forstå museets samlinger med menneskelige levninger? NTM 2017
- *Hjemme hos mennesker med alvorlig og langvarig psykisk sykdom.* NTM oktober 2016 – august 2017
- *Faner for frihet.* Utstilling med psykiatrikritisk budskap, laget av Inger Emilie Nitter, kunstner og med mange års erfaring som pasient i psykiatrien. NTM 2015. Også vist i Oslo Domkirke.
- *Dette er Parkinson.* Produsert av fotograf Anders Leines, vist i samarbeid med Norges Parkinsonforbund. NTM 2015
- *I mine sko. Om papirløses situasjon i Norge.* Vandreutstilling utviklet i samarbeid med Norsk Folkehjelp, NTM nov. 2014-feb. 2015, senere andre steder.
- *BRUDD 2014. Et bidrag til Norges historie.* Vandreutstilling produsert av seks museer, initiert av Kulturrådet. Vist ved NTM og andre steder 2014-15. (<http://brudd2014.weebly.com/>)
- *Det hvite rommet.* Dokumentasjonsprosjekt om håndtering av døden i dagens Norge. Utstilling NTM juni-sept. 2014.
- *Livet med døden/ Noch mal leben vor dem Tod.* Fotoutstilling, vist i samarbeid med Kreftforeningen. Vandreutstilling, vist en rekke steder i Europa, aldri før i Norge. NTM mars-sept. 2014.
- *'Det hjalp oss ikke å få stemmerett.'* Katti Anker Møller og politisering av morsrollen. Museets markering av Stemmerettsjubileet. Med utgangspunkt i gjenstandene etter Barselhjemsutstillingen fra 1916. Utstilling NTM mars-des. 2013.
- *Et lite stykke Helse-Norge. Portrett av Helsesenteret for papirløse.* NTM 2012-13, Levanger Museum 2013. Norges Røde Kors 2014.
- *Mind Gap.* Om hjernen og hjerneforskning. NTM 2011-12. Produserte bl.a 24 dokumentarfilmer om hjerneforskning og nevrologiske sykdommer.
- *Beauty comes from within.* Utstilling ved NTM med utgangspunkt i forskningsprosjekt, i samarbeid med SIFO (Statens institutt for forbruksforskning).

- *Verdilos? Den vanskelige psykiatrihistorien*. Utstilling NTM 2010. Innledning til kartlegginga v norske psykiatrihistoriske museer, samlinger og arkiv, i samarbeid med Kulturrådet.
- *Uhørte stemmer og glemte steder. Fortellinger fra utviklingshemmedes historie*. Vandreutstilling produsert av seks museer. Vist på NTM og andre steder 2008-12. Nettsted; www.institusjon.no
- *Klar for Eldrebølgen. Alderdom i 2020*. Vandreutstilling produsert sammen med Teknologirådet. Vist ved NTM 2009, senere andre steder.
- *Vonde minner fra Grefsen Barnesanatorium 1951-54*. NTM 2008-9.
- *Cyberstorken*, om nasjonale og internasjonale reguleringer og medisinske og teknologiske muligheter til å få barn etter kunstig befruktning. I prosjektledelsen. NTM 2007-8, senere vist ved Høgskolen i Oslo og andre steder.
- NMM spilte også en sentral rolle i NTMs jubileumsutstilling *Ting. Teknologi og Demokrati (2014–15)*, spesielt i utviklingen av to av de 8 diskusjonsoppleggene; om genteknologi og omsorgsteknologi. <https://ting.tekniskmuseum.no/>

Utvalgte publikasjoner

- Lefkadiou A. "This wonderful people": Darwin, the Victorians, and the Greeks. *Journal of Modern Greek Studies*. 2018 May;36(1):97-124. 10.1353/mgs.2018.0003
- Loring P. Review of Oxford handbook of the science of science communication, Jamieson K, editor. *Psychologist*. 2018 Mar;31:79.
- Lefkadiou A. Observations on race and racism in Greece. *J Anthropol Sci*. 2017 Dec;30(95):329-38. 10.4436/JASS.95013
- Lefkadiou A. Putting history on display. *History of Anthropology Newsletter* [Internet]. 2017 Oct. Available from: <http://histanthro.org/notes/putting-history-on-display/>
- Lefkadiou A. Practicing race and photography. *Stud Hist Philos Biol Biomed Sci*. 2017 Aug;64:92-96. <https://doi.org/10.1016/j.shpsc.2017.05.002>
- Lange E, Sørli T. Tuberkulose. *Arr idéhistorisk tidsskrift*. 2017 feb;28:105.
- Hamran O, Lange E, Bergseth H, Loring P. *At home with people with serious and long-term mental ill health*. Oslo: NMM/NTM; 2017. 181 p.
- Loring P. Review of Bone rooms: from scientific racism to human prehistory in museums, Redman S. *J Hist Behav Sci*. 2017 Winter;53(1):102-104. <https://doi.org/10.1002/jhbs.21829>
- Loring P, Moosberg-Bustnes H. Being human: minds reflected in machines. In: Russell B, (ed). *Robots: an exhibition*. London: Scala Arts and Heritage Publishers, in association with the Science Museum, 2017.
- Hamran O, Lange E, Bergseth H. *Hjemme hos mennesker med alvorlig og langvarig psykisk sykdom*. Oslo: NMM/NTM; 2016. 157 s.

- Loring P. Review of Scull A. *Madness in Civilization: a cultural history of insanity*, *Ve&A Magazine*. 2015-Autumn.
- Lange E. «Så steg solen opp over Dikemark». Psykisk helse på museum. *Arr idéhistorisk tidsskrift*. 2015 feb-mar;26:135-47.
- Hamran O. Farmasøytene: helse og handel. I: Slagstad R, Messel J (red). *Profesjonshistorier*. Oslo: Pax forlag, 2014.
- Hamran O. Det hjalp oss ikke å få stemmerett: Katti Anker Møller, Barsel hjem-utstillingen og politisering av morsrollen. Oslo: NMM/NTM; 2013. 13 s.
- Hamran O, Lange E. Overgrep på museum: musealisering av personlige beretninger om tvang og overgrep. *Nordisk Museologi* 2013 feb;20:51-67.
- Loring P. The science and psychology of loving art. *Ve&A Annual Review*. 2013-14:30-35.
- Hamran O. Noen linjer innenfor kurbehandling av alkoholister i Norge. I: Hammer E, Oftedal M, (red). *Rom for helse: hovedtrekk i spesialisthelsetjenestens bygningshistorie*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet, 2012.
- Hamran O, Lange E. *Et lite stykke Helse-Norge: portrett av Helsesenteret for papirløse migranter*. Oslo: NMM/NTM; 2012. 58 s.
- Hamran O. Et lite, korrupt gammelt vesen - apotekene og apotekloven av 2001. *Tidsskr Nor Legeforen*. 2011;131:1311-5.
- Hamran O, Lange E. *Mind Gap – 18 forskningsportretter*. Oslo: NMM/NTM; 2011. 229 s.
- Hamran O, Lange E. Tuberkulossjuka barn i Norge under 1950- og 60-talen. I: Ekelöf M, (red). *Naturen, kuren och samhället*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2011.
- Hamran O, Holmesland H, Lange E. *Psykiatrihistorie: arkiv og museer, samlinger og utstillinger 2009-2010: rapport*. Oslo: Norsk kulturråd, 2011. 52 s.
- Skoie M. Uhørte stemmer og glemte steder: narrativer og utfordringer i utviklingshemmedes historie. *Handicaphistorisk Tidsskrift*. 2011;26:134-44.
- Lange E. Verdiløse minner. Kronikk. *Klassekampen*. 25. mars 2010.
- Hamran O. *Riktig medisin? En historie om apotekvesenet*. Oslo: Pax forlag; 2010. 391 s.
- Hamran O, Lange E. *Uhørte stemmer og glemte steder: fra utviklingshemmedes historie*. *SOR Rapport*. 2009 mai;66:2-6.
- Hamran O, Lange E. Sanatoriebarne. *Nordisk tidsskrift for palliativ medisin*. 2009 feb.
- Lange E. Barn på sanatorium. *Tidsskr Nor Legeforen*. 2009;131:969.
- Gullhav I, Thygesen H, Sund E, Hamran O, Lange E, Skoie M. *Sanatoriebarne*. Oslo: NMM/NTM; 2008. 95 s.
- Hamran O. *Den fortrinlige Kundskab og Dygtighed: farmasi og farmasøyer i Norge 1858-2008*. Oslo: Forlaget Press; 2008. 311 s.

- Hamran O, Lange E, Skoie M. *God bedring! Mennesker, teknologi og viten på sykehus*. Oslo: NMM/NTM; 2007. 87 s.
- Skoie M, Treimo H. Cyberstorken. Kronikk. *Dagbladet*. 2007 nov 18.
- Hamran O, Hageberg A, Laahne E. *Himmel og jord i bevegelse: Blå kors i hundre*. Oslo: Forlaget Press, 2006. 224 s.

Ellen Lange

Ellen.Lange@tekniskmuseum.no